

Петар II Петровић Његош

Петар II Петровић Његош (1/13. новембар 1813 — 19/31. октобар 1851), један од највећих српских пјесника и филозофа, владар Црне Горе и владика.

Његошево најславније дјело „Горски вијенац“ у Бечу је оцијењено као „манускрипт генијалног творца“. Друга његова важна дјела су „Луча микрокозма“, „Огледало српско“ и „Лажни цар Шћепан Мали“.

Као владара и реформатора, његови највећи успјеси су увођење правичног опорезивања и увођење првих писаних закона базираних на обичајном праву у Црну Гору. Био је пропонент ослобођења и уједињења српског народа, чак и по цијену да се одрекне свог владарства ради уније са Србијом. Поставио је темеље идеји југославенства и увео модерне политичке концепте у живот Црне Горе.

Прослављен као пјесник и филозоф, сматра се за једног од најбољих представника српске и јужнославенске књижевности. Након смрти је сахрањен у малој капели на врху Ловћена, коју су уништили Аустроугари у Првом свјетском рату. Касније су остаци пребачени у цетињски манастир а затим опет у новосаграђену капелу 1925. Ту капелу је дјеловањем комунистичких власти замијенио маузолеј Ивана Мештровића 1974.

Његошев утицај је јак у Црној Гори, а знатан и у околним земљама. Његова дјела су често кориштена у идеолошке сврхе од стране разних група. 2011.

године британске новине The Independent су прогласиле Његоша црногорским Шекспиром.

Биографија

Према предањима његушки Петровићи воде поријекло из Босне, из околине Травника (или Зенице). Покренути су из ових крајева 1463. године падом Босне под Турке. Једно вријеме су се задржали на невесињској висоравни, а ускоро су се и одатле повукли према Црној Гори.¹⁾ Та предања демантују которски нотарски списи на основу којих се сазнаје да је предак Петровића, Херак Хераковић, 1441. године био настањен у Дробњаку. Још 1399. године у Дробњаку се спомиње и Хераков дјед, Ђурађ Богутовић.²⁾

Владика Петар II Петровић Његош родио се на Његушима, као други син Томе Маркова Петровића, најмлађег брата владике Петра Првог, и Иване Пророковић. На крштењу је добио име Радивоје под којим је у народу био познат и доцније као владика Раде. По завладичењу он се потписивао само својим калуђерским именом — Петар и презименом — Петровић: владика Петар Петровић. Међутим, у народу није био познат као владика Петар него управо као владика Раде. Владиком Петром народ је називао једино његовог стрица. Његош никада није употребљавао оно II уз Петар, него је то додато касније, као и I уз име његовог стрица, да би их разликовали. Не зна се тачно због чега је узео додатак Његош, а не Његуш, као што би требало према имену његовог племена и најужег завичаја. Претпоставља се

да је то преузео од стрица владике Петра, који је каткад уз своје презиме додавао Његош, а не Његуш.

Раде је провео дјетињство у Његушима.

Владика Петар Први, његов стриц, узео га је к себи 1825. године у Цетињски манастир да га школује монах Мисаил Светковић и владичин секретар Јаков Цек. Ту је Раде написао своје прве пјесме да забавља локалне главаре и свештенике. Средином те године, Раде је био послат у манастир Топлу код Херцег Новог, где му је старјешина манастира Јосип Троповић предавао италијански, математику, црквено пјевање, псалтир и друге предмете. Његош је често посјеђивао службе у оближњем манастиру Савина. У Топли је остао до краја 1826. када се вратио на Цетиње.

Стриц је, раније, за насљедника спремао Ђорђија Савова, Његошевог брата од стрица, који се школовао у Русији, али је овај више волио војску и официрски позив. Традиција је, међутим, била да владар Црне Горе буде владика, па се и млади Његош спремао за тај позив. Владика Петар га је за свог насљедника прогласио 20. јануара 1827. Желио је да и Рада пошаље у Русију, али није имао новца да плати школовање, па га је сам учио италијански, руски, њемачки, енглески и француски. Такође му је омогућио приступ његовој богатој библиотеци. Послије му је стриц довео за учитеља Симу Милутиновића Сарајлију. Сарајлија му је предавао историју, књижевност и филозофију.

Његош као владар

Послије стричеве смрти, 1831, Његош се закалуђерио врло млад и примио управу над Црном Гором. Петар I је у тестаменту одредио Рада за свог насљедника. Међутим, то право је оспоравао гувернадур Вуколај Радоњић, који је сматрао да он треба да буде једини владар Црне Горе. Радоњић је тајно одржавао везе са Аустријом. Када је то откривено, црногорски главари су осудили Радоњића на смрт, али је Петар II преиначио казну у прогонство и укидање звања гувернадурства у Црној Гори.

Године 1833. путовао је у Санкт Петербург, гдје је завладичен.

Његош је био и вјерски и световни поглавар српског народа у Црној Гори, у којој је била јака национална свијест и патријархални морал, али у којој је владала домаћа анархија, племенска суревњивост и крвна освета. Кад је дошао на власт, он је одмах почео да уводи ред и модернизује друштво и државу. Подизао је школе, оснивао судове, правио путеве, узимао поступно сву власт у своје руке и увео порез. У једној културно заосталој средини то је ишло тешко и то је морало бољети овог великога родољуба, који је свом душом био предан народу. „Ја сам владар међу варварима, а варварин међу владарима“, писао је он.

Један документ из архиве у Трсту говори о томе да је владика ди Монтенегро приведен и саслушан због продаје скупогеног накита. То је било сушне 1847, када је за куповину жита продао одликовање добијено од Метерниха.

Још једанпут је ишао, због државних послова, у Петроград и два пута у Беч. Путовао је и по Италији у циљу разгледања умјетничких споменика, али и ради лечења.

Владика се у прољеће 1850. разболио од грудне болести (туберкулозе) којој је узалуд тражио излечење у Италији, и од које је и преминуо 10. октобра 1851. на Цетињу. На три дана пред смрт пожелио је поћи до Котора ради лијечења, али није имао ни толико снаге. Лекар по којег је послато у Котор је на пола пута примио вијести да је болесник већ преминуо. Видећи да му се приближава самртни час, позвао је себи народне главаре, опростио се са њима, изјавивши им да је тестаментом наредио све што је потребно. Затим их је опоменуо да се покоре тој посљедњој вољи, да живе међу собом у слози и да се пријатељски држе према сусједима а нарочито са Боком Которском. По жељи својој сахрањен је на Ловћену.

Његош као светитељ

На нивоу Митрополије црногорско-приморске, 19. мај је установљен као датум празновања Његоша као светитеља. На својој првој икони, која је 19. маја 2013. унијета у Цетињски манастир, Његош је представљен у архијерејским одеждама. У десној руци он држи ловћенску цркву Светог Петра Цетињског, а у лијевој свитак са стиховима из „Луче микрокозма“. Стихови на првој икони Његоша посвећени су васкрснућу Христа, а налазе се на самом крају „Луче“.³⁾

Књижевни рад

Његош се није редовно школовао, нити је прошао кроз више школе. Код бокељских калуђера се учио само основној писмености. Послије му је учитељ био Сима Милутиновић, који ни сам није прошао кроз редовне школе. Он је код Његоша развио љубав према народној поезији, указивао му на њене љепоте и подстицао га на писање. Он га је вјероватно упућивао у митологију и класичну старину уопште. Митолошки рјечник, наклоност према архаизмима и новим ријечима, Његош је примио од Милутиновића. На Његоша је утицао и Лукијан Мушицки, који је 1830-их година имао глас великог пјесника. Класичну грчку поезију читао је на руском а један дио „Илијаде“ је превео са руског на српски језик, у народном десетерцу. Његош је био под утицајем античког класицизма, посредно и више формално, скоро искључиво у рјечнику. Уколико је више пјевао и продубљавао своју личност, утолико се све више ослобађао тог утицаја. Његово најбоље дјело, Горски вијенац, узвишеном дикцијом и обликом подсећа на грчку трагедију; па ипак, дјело је у потпуности самостално и као непосредан производ народног духа и језика. Поред руског, Његош је познавао и француски и италијански, и на тим језицима читао највеће песнике и мислиоце.

Његош је почео да пише још као дјечак. То су биле кратке и безначајне пјесме, сасвим у духу народне поезије, често испјеване уз гусле. Сима Милутиновић је у своју збирку народних пјесама унио

пет за које тврди да су Његошеве. Доцније, 1834, објавио је двије збирчице пјесама, гдје има и неколико пјесама у којима се већ назире генијални пјесник Луче микрокозме и Горског вијенца. Међу пјесмама у којима превладава дубок и смио мисаони лиризам нарочито се истичу: „Црногорац к свемогућем Богу“, „Вјерни син ноћи пјева похвалу мислима“ и „Ода Сунцу“. Остале пјесме пјевају савремена црногорска јунаштва и испјеване су сасвим у духу народне пјесме. Његош је, у вријеме непрекидних бојева с Турцима, занесено волио народне пјесме, скупљао их и сам стварао нове. Поред песама у поменутих збиркама, штампао је доцније и два краћа спјева у истом духу и размјеру: „Кула Ђуришића“ и „Чардак Алексића“. Године 1854. објављена је „Слободијада“, епски спјев у десет пјевања, у коме се славе црногорске побједе над Турцима и Французима. Његош је хтио посветити своју »Слободијаду« престолонаследнику Александру Другом, али то му није било дозвољено, пошто је руска цензура дала неповољан суд о владицином дјелу.⁴⁾ Вук Караџић је сматрао да је и друге пјесме о новим бојевима црногорским испјевао управо Његош. Он је радио и на прикупљању народних пјесама и издао их у збирци Огледало српско. По савременим листовима и часописима изишао је знатан број његових краћих песама, пригодног и моралног карактера, као и велики број ода и посланица. Његош је почео скромно, подражавајући народну поезију или учену и објективну савремену лирику, какву је пре њега писао Лукијан Мушицки и његови сљедбеници. Али се

он све више развијао, истина поступно, али снажно и сигурно. Читањем и размишљањем, он је улазио у све теже моралне и филозофске проблеме, све дубље и потпуније уобличавао своје умјетничко изражавање и посљедњих седам година живота створио три своја главна дјела: „Луча микрокозма“, „Горски вијенац“ и „Лажни цар Шћепан Мали“.

Његова дјела превођена су на више језика, укључујући и јапански („Горски вијенац“, „Луча микрокозма“).⁵⁾⁶⁾ „Горски вијенац“ на француски језик препјевала је Биљана Јаневска, у десетерцу.⁷⁾

Његошева капела

Књаз Данило је извршио аманет, и пренио стричеве остатке на Ловћен 1855. године. Невријеме и громови су растрошили капелицу али се књаз Никола послије ратних побједа сјетио да је 1879. године притврди и осигура громобранима.

Кад је Аустрија у Првом свјетском рату освојила Црну Гору, генерални гувернер фон Вебер наредио је да се Његошове кости пренесу на Цетиње, што је и учињено 12. августа 1916. године. Ископавање су вршили војници и многе кости су, како наводи владика Дожић, због непажње изгубљене. Један аустријски војник, Србин, нашао је 3 кошчице непокупљене, узео их, сачувао кроз рат и доставио Цетињу.⁸⁾ Дана 23. септембра 1925. године, краљ Александар Карађорђевић је извршио свечан пријенос Његошевих костију у капелу и мраморни саркофаг, које је наредио да се изграде посебно за ту намјену. На

мјесту старе капеле која је срушена 1974. године подигнут је маузолеј.

Судбина Његошеве заоставштине

Његошеве ствари су пропадале и губиле се неповратно. Томе су доприносиле промјене власти, ратови, ширење Цетиња, а понајвише немар и несхватање њиховог значаја. Његош је, међутим, чувао сваки папирић и сваку ситницу. Нетрагом су нестали његова одјећа, оружје, пера, дивити и чибуци. Књиге с његовим примједбама на маргинама годинама су се вукле по цетињским школама и нестајале. Од свег намјештаја, од слика из његових соба, од личних ствари — преживјела је једна фотеља. Преживјело је више његових портрета, и то изван Црне Горе. Његов билијар је изгорео у хотелу на Дурмитору, кад су партизани 1942. спалили Жабљак. Куле и оградни зидови Биљарде су порушени, а она преправљена. Бријест крај Биљарде је посјечен да би се направило мјесто споменику убијеног краља Александра Карађорђевића. Његошеве топове су одвукли аустријски окупатори у своје ливнице. Нестали су и његови рукописи, чак и најважнији: „Луча микрокозма“ и „Шћепан Мали“.

